

వైరాగ్య శతకము

భర్తృహారి

తప్పలు ఎక్కడయినా కనపడితే దయతో సరిదిద్దమని విన్నపము

తృష్ణాదూషణము

చూడోత్తంసిత చారు చంద్రకలికా చంచచ్చిఖా భాస్వరో
లీలా దగ్ధ విలోల కామ శలభ: శ్రేయో దశాగ్రే స్ఫురన్ ।
అంత: స్ఫూర్ణదపార మోహ తిమిర ప్రాగ్భారముచ్చాటయన్
శ్చేత: సద్మని యోగినాం విజయతే జ్ఞాన ప్రదీపో హర: ॥

భ్రాంతం దేశమనేక దుర్గ విషమం ప్రాప్తం న కించిత్ఫలం
త్యక్త్వా జాతి కులాభిమానముచితం సేవా కృతా నిష్ఫలా ।
భుక్తం మాన వివర్జితం పర గృహేష్వాశంకయా కాకవత్
తృష్ణే జృంభసి పాప కర్మ పిశునే నాద్యాపి సంతుష్యసి ॥

ఉత్థాతం నిధి శంకయా క్షితి తలం ధ్మాతా గిరేర్ధాతవో
నిస్తీర్ణ: సరితాం పతిర్నృపతయో యత్నేన సంతోషితా: ।
మంత్రారాధన తత్పరేణ మనసా నీతా: శ్మశానే నిశా:
ప్రాప్త: కాణ వరాటకో-పి న మయా తృష్ణే! సకామా భవ ॥

ఖలాలాపా: సోఢా: కథమపి తదారాధన పరై
ర్నిగృహ్యంతర్భాష్యం హసితమపి శూన్యేన మనసా ।
కృతో విత్త స్తంభప్రతిహత ధియామంజలిరపి
త్యమాశే! మోఘాశే! కి మపర మతో నర్తయసి మామ్ ॥

అమీషాం ప్రాణానాం తులిత బిసినీ పత్ర పయసాం
కృతే కిం నాస్మాభిర్విగళిత వివేకైర్వ్యవసితమ్ ।
యదాఢ్యానామగ్రే ద్రవిణ మద నిఃసంజ్ఞ మనసాం
కృతం వీతవీడై ర్నిజగుణ కథా పాతకమపి ॥

క్షాంతం న క్షమయా గృహూచిత సుఖం త్యక్తం న సంతోషతః
సోఢో దుఃసహ శీత తాప పవన క్లేశో న తప్తం తపః ।
ధ్యాతం విత్తమహర్నిశం నియమితప్రాణైర్న శంభోః పదం
తత్తత్కర్మ కృతం యదేవ మునిభిస్తైస్తైః ఫలైర్వంచితాః ॥

భోగా న భుక్తా వయమేవ భుక్తా స్తపో న తప్తం వయమేవ తప్తాః ।
కాలో న యాతో వయమేవ యాతా స్తుష్టా న జీర్ణా వయమేవ జీర్ణాః ॥
వలిభిర్ముఖమాక్రాంతం పలితేనాంకితం శిరః ।
గాత్రాణి శిథిలాయంతే తృష్ణైకా తరుణాయతే ॥

నివృత్తా భోగేచ్ఛా పురుష బహు మానో-పి గళితః
సమానాః స్వర్యాతాః సపది సుహృదో జీవిత సమాః ।
శనైర్యఘ్నానం ఘన తిమిర రుద్ధే చ నయనే
అహూ దృష్టః కాయస్తదపి మరణాపాయ చకితః ॥

ఆశా నామ నదీ మనోరథ జలా తృష్ణా తరంగాకులా
రాగ గ్రాహవతీ వితర్క విహగా ధైర్య ద్రుమ ధ్వంసినీ ।
మోహోవర్త సుదుస్తరాతిగహనా ప్రోత్తుంగ చింతా తటి
తస్యై: పారగతా విశుద్ధమనసో నందంతి యోగీశ్వరా: ॥

విషయపరిత్యాగ విడంబనము

న సంసారోత్పన్నం చరితమనుపశ్యామి కుశలం
విపాకః పుణ్యానాం జనయతి భయం మే విమృశతః ।
మహద్భిః పుణ్యోఽమైశ్చిర పరిగృహీతాశ్చ విషయాః
మహాంతో జాయంతే వ్యసనమివ దాతుం విషయిణామ్ ॥

అవశ్యం యాతారశ్చిరతరముషిత్వా-పి విషయా
వియోగే కో భేదస్యజతి స జనో యత్స్వయమమూన్ ।
వ్రజంతః స్వాతంత్ర్యాదతుల పరితాపాయ మనసః
స్వయం త్యక్తా హ్యేతే శమ సుఖమనంతం విదధతి ॥

బ్రహ్మజ్ఞాన వివేకినో-మలధియః కుర్వంత్యహౌ దుష్కరం
యన్ముంచంతుపభోగ భాంజ్యపి ధనాన్యేకాంతతో నిఃస్పృహః ।
సంప్రాప్తాని పురా న సంప్రతి న చ ప్రాప్తౌ దృఢ ప్రత్యయాన్
వాంఛా మాత్ర పరిగ్రహణ్యపి పరం త్యక్తుం న శక్తా వయమ్ ॥

ధన్యానాం గిరి కందరేషు వసతాం జ్యోతిః పరం ధ్యాయతా
మానందాశ్రు జలం పిబంతి శకునా నిఃశంకమంకేశయాః ।
అస్మాకం తు మనోరథోపరచిత ప్రాసాద వాపీ తట
క్రీడా కానన కేళి కౌతుక జుషా మాయుఃపరం క్షీయతే ॥

భిక్షా-శనం తదపి నీరసమేక వారం
శయ్యా చ భూ: పరిజనో నిజదేహమాత్రమ్ |
వస్త్రం విశీర్ణ శతఖండమయీ చ కంఠా
హా హా తథా-పి విషయా న జహాతి చేత: ||

స్తనౌ మాంసగ్రంథీ కనక కలశావిత్యుపమితౌ
ముఖం శ్లేష్మోగారం తదపి చ శశాంకేన తులితమ్ |
ప్రవన్మాత్ర క్లిన్నం కరివర శిర:స్పర్ధి జఘనం
ముహుర్నింద్యం రూపం కవిజన విశేషై ర్గురుకృతమ్ ||

ఏకో రాగిషు రాజతే ప్రియతమా దేహార్థధారీ హరో
నీరాగేషు జనో విముక్త లలనాసంగో న యస్మాత్పర: |
దుర్వార స్మర బాణ పన్నగ విష వ్యావిధ ముగ్ధో జన:
శేష: కామ విడంబితాన్న విషయాస్ఫోక్తుం న మోక్తుం క్షమ: ||

అజానందాహాత్మ్యం పతతు శలభో దీపదహనే
స మీనో-ప్యజ్ఞానాద్భడిశ యుతమశ్నాతు పిశితమ్ |
విజానంతో-ప్యేతే వయమిహ విపజ్ఞాలజటిలాన్
న ముంచామ: కామా నహహ గహనో మోహ మహిమా ||

తృషా శుష్యత్యాస్యే పిబతి సలిలం శీత మధురం
క్షుధార్తః శాల్యన్నం కబళయతి మాంసాది కలితమ్ ।
ప్రదీప్తే కామాగ్నౌ సుదృఢతరమాలింగతి వధూం
ప్రతీకారం వ్యాధేః సుఖమితి విపర్యస్యతి జనః ॥

తుంగం వేశ్మ సుతాః సతామభిమతాః సంఖ్యాతిగాః సంపదః
కల్యాణీ దయితా వయశ్చ నవమిత్యజ్ఞాన మూఢో జనః ।
మత్వా విశ్వమనశ్చరం నివిశతే సంసార కారాగృహే
సందృశ్య క్షణ భంగురం తదఖిలం ధన్యస్తు సన్న్యస్యతి ॥

యాజ్ఞాదైన్య దూషణము

దీనా దీన ముఖై: సదైవ శిశుకైరాకృష్ట జీర్ణాంబరా
క్రోశద్భి: క్షుధితైర్నిరన్న విదురా దృశ్యా న చేద్గేహినీ ।
యాజ్ఞాభంగ భయేన గద్గద గళ త్రుట్యద్విలీనాక్షరం
కో దేహీతి వదేత్స్వ దగ్ధ జఠరస్యార్థే మనస్వీ పుమాన్ ॥

అభిమత మహామాన గ్రంథి ప్రభేద పటీయసీ
గురుతర గుణ గ్రామాంభోజ స్ఫుటోజ్జ్వల చంద్రికా ।
విపుల విలసల్లజ్జావల్లీ వితాన కుఠారికా
జఠర పిఠరీ దుష్పూరేయం కరోతి విడంబనమ్ ॥

పుణ్యే గ్రామే వనే వా మహతి సిత పటచ్చన్న పాలీ కపాలీ
మాదాయ న్యాయ గర్భ ద్విజ హుత హుత భుగ్దూమ ధూమ్రోపకంఠే ।
ద్వారం ద్వారం ప్రవిష్టో వరముదర దరీ పూరణాయ క్షుధార్తో
మానీ ప్రాణై: సనాథో న పునరనుదినం తుల్య కుల్యేషు దీన: ॥

గంగా తరంగ హిమ శీకర శీతలాని
విద్యాధరాద్యుషిత చారు శిలా తలాని ।
స్థానాని కిం హిమవత: ప్రళయం గతాని
యత్సావమాన పర పిండ రతా మనుష్యా: ॥

కిం కందా: కందరేభ్య: ప్రళయముపగతా నిర్ఘరా వా గిరిభ్య:
ప్రధ్వస్తా వా తరుభ్య: సరసఫలభ్యతో వల్కలిన్యశ్చ శాఖా: |
వీక్ష్యంతే యన్ముఖాని ప్రసభమపగత ప్రశ్రయాణాం ఖలానాం
దు:ఖాప్త స్వల్ప విత్త స్మయ పవన వశానర్జిత భూ లతాని ||

పుణ్యైర్ములఫలై స్తథా ప్రణయినీం వృత్తిం కురుష్వాదునా
భూశయ్యాం నవపల్లవై రకృపణైరుత్తిష్ఠ యావో వనమ్ |
క్షుద్రాణా మవివేకమూఢ మనసాం యత్రేశ్వరాణాం సదా
విత్త వ్యాధి వికార విహ్వల గిరాం నామాపి న శ్రూయతే ||

ఫలం స్వేచ్ఛా లభ్యం ప్రతివనమఖేదం క్షితిరుహం
పయ: స్థానే స్థానే శిశిర మధురం పుణ్య సరితామ్ |
మృదుస్పర్శా శయ్యా సులలిత లతాపల్లవమయీ
సహంతే సంతాపం తదపి ధనినాం ద్వారి కృపణా: ||

యే వర్తంతే ధనపతిపుర: ప్రార్థనా దు:ఖభాజో
యే చాల్పత్వం దధతి విషయాక్షేప పర్యాప్త బుద్ధే: |
తేషామంత: స్ఫురిత హసితం వాసరాణాం స్మరేయం
ధ్యాన చ్ఛేదే శిఖరి కుహర గ్రావ శయ్యా నిషణ్ణ: ||

యే సంతోష నిరంతర ప్రముదితా స్తేషాం న భిన్నా ముదో
యే త్వన్యే ధన లుబ్ధ సంకులధియ స్తేషాం న తృష్ణా హతా ।
ఇత్థం కస్య కృతే కృతః స విధినా తాదృక్పదం సంపదాం
స్వాత్మన్యేవ సమాప్త హేమ మహిమా మేరుర్న మే రోచతే ॥

భిక్షాహార మదైన్య మప్రతిసుఖం భీతిచ్ఛిదం సర్వతో
దుర్మాత్సర్య మదాభిమాన మథనం దుఃఖౌఘ విధ్వంసనమ్ ।
సర్వత్రాన్వహ మప్రయత్నసులభం సాధు ప్రియం పావనం
శంభోః సత్రమవార్య మక్షయనిధిం శంసంతి యోగీశ్వరాః ॥

భోగాస్తైర్య వర్ణనము

భోగే రోగభయం కులే చ్యుతిభయం విత్తే నృపాలాద్భయం
మానే ధైర్యభయం బలే రిపుభయం రూపే జరాయా భయమ్ ।
శాస్త్రే వాదిభయం గుణే ఖలభయం కాయే కృతాంతాద్భయం
సర్వం వస్తు భయాన్వితం భువి నృణాం వైరాగ్య మే వాభయమ్ ॥

ఆక్రాంతం మరణేన జన్మ జరసా చాత్యుజ్జ్వలం యౌవనం
సంతోషో ధనలిప్సయా శమసుఖం ప్రౌఢాంగనా విభ్రమైః ।
లోకైర్మత్సరిభిర్గుణా వనభువో వ్యాళై ర్మృషా దుర్జనై
రస్థైర్యేణ విభూతయో-ప్యపహతా గ్రస్తం న కిం కేన వా ॥

ఆధివ్యాధి శతైర్జనస్య వివిధైరారోగ్యమున్మూల్యతే
లక్ష్మీర్యత్ర పతంతి తత్ర వివృత ద్వారా ఇవ వ్యాపదః ।
జాతం జాతమవశ్యమాశు వివశం మృత్యుః కరోత్యాత్మసాత్
తత్త్విం తేన నిరంకుశేన విధినా యన్నిర్మితం సుస్థిరమ్ ॥

భోగాస్తుంగతరంగ భంగ తరళాః ప్రాణాః క్షణధ్వంసినః
స్తోకాన్యేవ దినాని యౌవన సుఖస్ఫూర్తిః ప్రియాసు స్థితా ।
తత్సంసారమసారమేవ నిఖిలం బుద్ధ్యా బుధా బోధకా
లోకానుగ్రహ పేశలేన మనసా యత్నః సమాధీయతామ్ ॥

భోగా మేఘు వితాన మధ్య విలసత్సాదామనీ చంచలా
ఆయుర్వాయు విఘట్టితాబ్జ పటలీ లీనాంబువద్భంగురమ్ ।
లోలా యౌవన లాలసా స్తనుభృతామిత్యాకలయ్య ద్రుతం
యోగే ధైర్య సమాధి సిద్ధి సులభే బుద్ధిం విదద్భం బుధాః ॥

ఆయుః కల్లోల లోలం కతిపయ దివసస్థాయినీ యౌవన శ్రీ
రథ్థాః సంకల్పకల్పా ఘన సమయ తటిద్విభ్రమా భోగ పూగాః ।
కంఠాశ్లేషోపగూఢం తదపి చ న చిరం యత్ప్రియాభః ప్రణీతం
బ్రహ్మణ్యాసక్త చిత్తా భవత భవభయాంభోధి పారం తరీతుమ్ ॥

కృచ్ఛేణామేధ్య మధ్యే నియమిత తనుభిః స్థీయతే గర్భ వాసే
కాంతా విశ్లేష దుఃఖ వ్యతికర విషమో యౌవనే చోపభోగః ।
వామాక్షీణామవజ్ఞా విహసిత వసతి ర్ఘృద్ధభావో-ప్యసాధుః
సంసారే రే మనుష్యా వదత యది సుఖం స్వల్పమప్యస్తి కించిత్ ॥

వ్యాఘ్రీవ తిఘ్రి జరా పరితర్ణయంతీ
రోగాశ్చ శత్రవ ఇవ ప్రహరంతి దేహమ్ ।
ఆయుః పరిస్తవతి భిన్న ఘటా దివాంభో
లోకస్తథా ప్యహిత మాచరతీతి చిత్తమ్ ॥

భోగా భంగుర వృత్తయో బహువిధాస్తైరేవ చాయం భవ
స్తత్కస్యేహ కృతే పరిభ్రమత రే లోకాః కృతం చేష్టితైః ।
ఆశా పాశ శతోపశాంతి విశదం చేతః సమాధీయతాం
కామోత్పత్తి వశాత్స్వధామని యది శ్రద్ధేయమస్మద్వచః ॥

బ్రహ్మాండ్రాది మరుద్గణాం స్తుణకణా న్యత్ర స్థితో మన్యతే
యత్స్వాదా ద్విరసా భవంతి విభవా స్తైలోక్య రాజ్యాదయః ।
భోగః కో-పి స ఏక ఏవ పరమో నిత్యోదితో జృంభతే
భోః సాధో క్షణభంగురే తదితరే భోగే రతిం మా కృథాః ॥

కాలమహిమానువర్ణనము

సా రమ్యా నగరీ మహాన్స నృపతి: సామంత చక్రం చ తత్
పార్శ్వే తస్య చ సా విదగ్ధ పరిపత్తాశ్చంద్ర బింబాననా: ।
ఉద్భృత: స రాజ పుత్ర నివహస్తే వందిన స్తా: కథా:
సర్వం యస్య వశాదగా తస్మృతిపథం కాలాయ తస్మై నమ: ॥

యత్రానేక: క్వచిదపి గృహే తత్ర తిష్ఠ త్యధైకో
యత్రాప్యేక స్తదను బహవస్తత్ర నైకో-పి చాంతే ।
ఇత్థం చేమౌ రజని దివసౌ దోలయం ద్వా వి వాక్షౌ
కాల: కల్యో భువన ఫలకే క్రీడతి ప్రాణి శారై: ॥

ఆదిత్యస్య గతాగతైరహరహ: సంక్షీయతే జీవితం
వ్యాపారైర్బహు కార్య భార గురుభి: కాలో న విజ్ఞాయతే ।
దృష్ట్వా జన్మ జరా విపత్తి మరణం త్రాసశ్చ నోత్పద్యతే
పీత్వా మోహమయీం ప్రమాద మదిరామున్మత్త భూతం జగత్ ॥

రాత్రి: సైవ పున: స ఏవ దివసో మత్వా ముధా జంతవో
ధావంతు్యద్యమిన స్తధైవ నిభృత ప్రారబ్ధ తత్తత్త్రియా: ।
వ్యాపారై: పునరుక్త భూత విషయైరిత్థం విధేనామునా
సంసారేణ కదర్థితా వయమహో మోహో న్న లజ్జామహే ॥

న ధ్యానం పదమీశ్వరస్య విధివత్సంసార విచ్ఛిత్తయే
స్వర్గ ద్వార కవాట పాటన పటుర్ధర్మో-పి నోపార్జితః ।
నారీ పీన పయోధరోరు యుగళం స్వప్నో-పి నాలింగితం
మాతుః కేవలమేవ యౌవన వన చ్ఛేదే కుఠారా వయమ్ ॥

నాభ్యస్తా ప్రతివాది బృంద దమనీ విద్యా వినీతోచితా
ఖడ్గాః కరి కుంభ పీఠ దళనైర్నాకం న నీతం యశః ।
కాంతాకోమల పల్లవాధర రసః పీతో న చంద్రోదయే
తారుణ్యం గతమేవ నిష్పలమహో శూన్యాలయే దీపవత్ ॥

విద్యా నాధిగతా కళంక రహితా విత్తం చ నోపార్జితం
శుశ్రూషా-పి సమాహితేన మనసా పిత్రోర్న సంపాదితా ।
ఆలోలాయత లోచనాః ప్రియతమాః స్వప్నో-పి నాలింగితాః
కాలో-యం పర పిండ లోలుపతయా కాకైరివ ప్రీరితః ॥

వయం యేభ్యో జాతాశ్చిర పరిగతా ఏవ ఖలు తే
సమం యైః సంవృద్ధాః స్మృతి విషయతాం తే-పి గమితాః ।
ఇదానీ మేతే స్మృః ప్రతిదివస మాసన్న పతనా
గతాస్తుల్యావస్థాం సికతిలనదీ తీర తరుభిః ॥

ఆయుర్వర్ష శతం నృణాం పరిమితం రాత్రౌ తదర్థం గతం
తస్యార్థస్య పరస్య చార్థమపరం బాలత్వ వృద్ధత్వయోః ।
శేషం వ్యాధి వియోగ దుఃఖ సహితం సేవాదిభిర్న్యతే
జీవే వారి తరంగ చంచలతరే సౌఖ్యం కుతః ప్రాణినామ్ ॥

క్షణం బాలో భూత్వా క్షణంపై యువా కామ రసికః

క్షణం విత్తైరీనః క్షణమపి చ సంపూర్ణ విభవః ।

జరా జీర్ణైరంగైర్నట ఇవ బలీ మండిత తను

ర్పరః సంసారాంతే విశతి యమధానీ యవనికామ్ ॥

యతిన్యపతి సంవాదము

త్వం రాజా వయమప్యుపాసిత గురు ప్రజ్ఞాభిమానోన్నతాః
ఖ్యాతస్త్వం విభవైర్యశాంసి కవయో దిక్షు ప్రతన్వంతి నః ।
ఇత్థం మాన ధనాతి దూరముభయోరప్యవయోరంతరం
యద్యస్మాసు పరాజ్మఖో-సి వయమప్యేకాంతతో నిఃస్పృహో ॥

అర్థానామీశిషే త్వం వయమపి చ గిరామీశ్మహే యావదర్థం
శూరస్త్వం వాది దర్ప వ్యుపశమన విధా వక్షయం పాటవం నః ।
సేవంతే త్వాం ధనాఢ్యా మతిమలహతయే మామపి శ్రోతు కామా
మయ్యప్యస్థా న తే చేత్త్వయి మమ నితరామేవ రాజన్ననాస్థా ॥

వయమిహ పరితుష్టా వల్కలైస్త్వం దుకూలైః
సమ ఇహ పరితోషో నిర్విశేషో విశేషః ।
స తు భవతు దరిద్రో యస్య తృష్ణా విశాలా
మనసి చ పరితుష్టే కో-ర్థవాన్ కో దరిద్రః ॥

ఫలమలమశనాయ స్వాదు పానాయ తోయం
క్షీతిరపి శయనార్థం వాససే వల్కలం చ ।
నవ ధన మధుపాన భ్రాంత సర్వేంద్రియాణా
మవినయమనుమంతుం నోత్సహే దుర్జనానామ్ ॥

అశ్వీమహి వయం భిక్షామాశావాసో వసీమహి ।
శయామహి మహీపృష్ఠే కుర్వీమహి కి మీశ్వరైః ॥
న నటా న విటా న గాయకా న చ సభ్యేతర వాద చుంచవః ।
న్యపమీక్షితు మత్ర కే వయం స్తన భారానమితా న యోషితః ॥

విపుల హృదయై ర్ధన్వైః కైశ్చిజ్జగజ్జనితం పురా
విధృతమపరైర్దత్తం చాన్వైర్విజిత్య తృణం యథా ।
ఇహ హి భువనాన్యన్వైర్ధీరాశ్చతుర్దశ భుంజతే
కతిపయ పుర స్వామ్యే పుంసాం క ఏష మద జ్వరః ॥

అభుక్తాయాం యస్యాం క్షణమపి న యాతం నృప శత్రై
ర్భువస్తస్యా లాభే క ఇవ బహుమానః క్షితి భృతామ్ ।
తదంశస్యాప్యంశే తదవయ లేశే-పి పతయో
విషాదే కర్తవ్యే విదధతి జడాః ప్రత్యుత ముదమ్ ॥

మృత్పిండో జల రేఖయా వలయితః సర్వో-ప్యయం నన్వణుః
స్వాంశీకృత్య స ఏవ సంయుగశత్రై రాజ్ఞాం గణైర్భుజ్యతే ।
యే దద్యుర్దదతో-థవా కిమపరం క్షుద్రా దరిద్రా భృశం
ధిగ్ధిక్తాన్ పురుషాధమాన్ ధనకణాన్వాంఛంతి తేభ్యో-పి యే ॥

స జాతః కో-ప్యాసీన్మదన రిపుణా మూర్ధ్నా ధవళం
కపాలం యస్యోచ్చైర్వినిహితమలంకార విధయే ।
న్యభిః ప్రాణ త్రాణ ప్రవణ మతిభిః కైశ్చిదధునా
నమద్భ్యః కః పుంసామయమతుల దర్ప జ్వర భరః ॥

మనస్సంబోధన నియమనము

పరేషాం చేతాంసి ప్రతిదివసమారాధ్య బహుధా
ప్రసాదం కిం నేతుం విశసి హృదయ క్లేశ కలితమ్ ।
ప్రసన్నే త్వయ్యంతః స్వయముదిత చింతామణి గణో
వివిక్తః సంకల్పః కిమభిలషితం పుష్యతి న తే ॥

పరిభ్రమసి కిం వృథా క్వచన చిత్త విశ్రామ్యతాం
స్వయం భవతి యద్యథా భవతి తత్తథా నాన్యథా ।
అతీతమననుస్మరన్నపి చ భావ్య సంకల్పయ
న్న తర్కిత సమాగమానుభవామి భోగానహమ్ ॥

ఏతస్మాద్విరమేంద్రియార్థ గహనా దాయాసకా దాశ్రయ
శ్రేయో మార్గమశేష దుఃఖ శమన వ్యాపార దక్షం క్షణాత్ ।
స్వాత్మీభావముపైహి సంత్యజ నిజాం కల్లోల లోలాం గతిం
మా భూయో భజ భంగురాం భవ రతిం చేతః ప్రసీదాధునా ॥

మోహం మార్జయ తాముపార్జయ రతిం చంద్రార్థ చూడామణౌ
చేతః స్వర్గ తరంగిణీ తట భువా మాసంగ మంగీకురు ।
కో వా వీచిషు బుద్బుదేషు చ తడిల్లేఖాసు చ స్త్రీషు చ
జ్వాలాగ్రేషు చ పన్నగేషు చ సరిద్వేగేషు చ ప్రత్యయః ॥

చేతశ్చింతయ మా రమాం సకృదిమామస్థాయినీమాస్థయా
భూపాల భ్రుకుటీ కుటీ విహరణ వ్యాపార పణ్యాంగనామ్ ।
కంఠా కంచుకితా: ప్రవిశ్య భవన ద్వారాణి వారాణసీ
రథ్యా పంక్తిషు పాణి పాత్ర పతితాం భిక్షామపేక్షామహే ॥

అగ్రే గీతం సరస కవయ: పార్శ్వయోర్దక్షిణాత్యా:
పశ్చాత్తీలావలయ రణితం చామర గ్రాహిణీనామ్ ।
యద్యస్త్వేవం కురు భవ రసాస్వాదనే లంపటత్వం
నో చే చేప్త: ప్రవిశ సహసా నిర్వికల్పే సమాధౌ ॥

ప్రాప్తా: శ్రియ: సకల కామ దుఘా స్తత: కిం
న్యస్తం పదం శిరసి విద్విషతాం తత: కిమ్ ।
సంపాదితా: ప్రణయినో విభవై స్తత: కిం
కల్పం స్థితా స్తనుభృతాం తనుభి స్తత: కిమ్ ॥

భక్తిర్భవే మరణ జన్మ భయం హృదిస్థం
స్నేహో న బంధుషు న మన్మథజా వికారా: ।
సంసర్గ దోష రహితా విజనా వనాంతా
వైరాగ్యమస్తి కిమిత: పరమర్థనీయమ్ ॥

తస్మాదనంతమజరం పరమం వికాసి
తద్బ్రహ్మ చింతయ కిమేభి రసద్వికల్పైః ।
యస్యానుషంగిణ ఇమే భువనాధిపత్య
భోగాదయః కృపణ లోక మతా భవంతి ॥

పాతాళ మావిశసి యాసి నభో విలంఘ్య
దిజ్ఞుండలం భ్రమసి మానస చాపలేన ।
భ్రాంత్యా-పి జాతు విమలం కథమాత్మనీనం
తద్బ్రహ్మ నస్మరసి నిర్ఘృతి మేషి యేన ॥

నిత్యానిత్య వస్తువిచారము

కిం వేదై: స్మృతిభి: పురాణ పఠనై: శాస్త్రైర్మహా విస్తరై:
స్వర్గ గ్రామ కుటీ నివాస ఫలదై: కర్మ క్రియా విభ్రమై: ।
ముక్షైకం భవ దు:ఖ భార రచనా విధ్వంస కాలానలం
స్వాత్మానంద పద ప్రవేశ కలనం శేషైర్వణిగ్భ్రతిభి: ॥

యతో మేరు: శ్రీమాన్నిపతతి యుగాంతాగ్ని వలిత:
సముద్రా: శుష్యంతి ప్రచుర మకర గ్రాహ నిలయా: ।
ధరా గచ్ఛత్యంతం ధరణి ధర పాదైరపి ధృతా
శరీరే కా వార్తా కరికలభ కర్ణాగ్ర చపలే ॥

గాత్రం సంకుచితం గతిర్విగళితా భ్రష్టా చ దంతావళి
ర్ద్ఘ్నిర్నశ్యతి వర్ధతే బధిరతా వక్త్రం చ లాలాయతే ।
వాక్యం నాద్రియతే చ బాంధవ జనో భార్యా న శుశ్రూషతే
హా! కష్టం! పురుషస్య జీర్ణ వయస: పుత్రో-ప్యమిత్రాయతే ॥

వర్ణం సితం శిరసి వీక్ష్య శిరోరుహాణాం
స్థానం జరా పరిభవస్య తదా పుమాంసమ్ ।
ఆరోపితాస్థి శకలం పరిహృత్య యాంతి
చండాల కూపమివ దూరతరం తరుణ్య: ॥

యావత్స్వస్థమిదం శరీరమరుజం యావచ్ఛ దూరే జరా
యావచ్ఛేంద్రియ శక్తిరప్రతిహతా యావత్క్షయో నాయుషః ।
ఆత్మ శ్రేయసి తావదేవ విదుషా కార్యః ప్రయత్నో మహాన్
సందీప్తే భవనే తు కూప ఖననం ప్రత్యుద్యమః కీదృశః ॥

తపస్యంతః సంతః కిమధినివసామః సురనదీం
గుణోదారా న్దారానుత పరిచరామః సవినయమ్ ।
పిబామః శాస్త్రాఘ్రానుత వివిధ కావ్యామృత రసాన్
న విద్యుః కిం కుర్మః కతిపయ నిమేషాయుషి జనే ॥

దురారాధ్యాశ్చామీ తురగ చల చిత్తాః క్షితిభుజో
వయం తు స్థూలేచ్ఛాః సుమహతి ఫలే బద్ధ మనసః ।
జరా దేహం మృత్యురరతి దయితం జీవితమిదం
సఖే! నాన్యచ్ఛ్రేయో జగతి విదుషో-న్యత్ర తపసః ॥

మానే వ్లూయిని ఖండితే చ వసుని వ్యర్థే ప్రయాతే-ర్థిని
క్షీణే బంధుజనే గతే పరిజనే నష్టే శనైర్యోవనే ।
యుక్తం కేవలమేతదేవ సుధియాం యజ్ఞహ్నుకన్యాపయః
పూతా గ్రావగిరీంద్ర కందర తటీ కుంజే నివాసః క్వచిత్ ॥

రమ్యాశ్చంద్ర మరీచయస్త్పణవతీ రమ్యా వనాంతః స్థలీ
రమ్యం సాధు సమాగమాగత సుఖం కావ్యేషు రమ్యాః కథాః ।
కోపోపాహిత బాష్ప బిందు తరళం రమ్యం ప్రియాయా ముఖం
సర్వం రమ్యమనిత్యతాముపగతే చిత్తే న కించిత్సునః ॥

రమ్యం హర్మ్యతలం న కిం వసతయే శ్రావ్యం న గేయాదికం
కిం వా ప్రాణసమా సమాగమ సుఖం నైవాధిక ప్రీతయే ।
కిం తు భ్రాంత పతంగ పక్షపవనవ్యాలోల దీపాంకుర
చ్ఛాయా చంచలమాకలయ్య సకలం సంతో వనాంతం గతాః ॥

శివార్చనము

ఆసంసారా త్రిభువనమిదం చిన్వతాం తాత! తాద్యజ్
నైవాస్మాకం నయన పదవీం శ్రోత్ర మార్గం గతో వా ।
యో-యం ధత్తే విషయ కరిణో గాఢ గూఢాభిమాన
క్షీబ స్యాంత:కరణ కరిణ: సంయమాలాన లీలామ్ ॥

యదేతత్స్వచ్ఛందం విహరణ మకార్పణ్యమశనం
స హోర్వై: సంవాస: శ్రుతముపశమైక వ్రత ఫలమ్ ।
మనో మందస్పందం బహిరపి చిరస్యాపి విమృశ
న్న జానే కస్యైషా పరిణతి రుదారస్య తపస: ॥

జీర్ణా ఏవ మనోరథాశ్చ హృదయే యాతం చ తద్యోవనం
హంతాంగేషు గుణాశ్చ వంధ్య ఫలతాం యాతా గుణజ్ఞైర్వినా ।
కిం యుక్తం సహసా-భ్యుపైతి బలవాన్కాల: కృతాంతో-క్షమీ
హా! జ్ఞాతం మదనాంతక్రాంఘ్రియుగళం ముక్త్యా-స్తి నాన్యా గతి: ॥

మహేశ్వరే వా జగతామధీశ్వరే జనార్దనే వా జగదంతరాత్మని ।
న వస్తు భేద ప్రతిపత్తిరస్తి మే తథా-పి భక్తిస్తరుణేందు శేఖరే ॥

స్ఫురత్స్ఫుర జ్యోత్స్నా ధవళిత తలే క్వా-పి పులిసే
సుఖాసీనా: శాంతధ్వనిసు రజనీమ ద్యు సరిత: ।
భవాభోగోద్విగ్నా: శివ శివ శివేత్యుచ్చవచస:
కదా స్యా మానందోద్గత బహుళ బాష్పాప్లుత దృశ: ॥

వితీర్ణే సర్వస్వే తరుణ కరుణా పూర్ణ హృదయా:
స్మరంత: సంసారే విగుణ పరిణామాం విధి గతిమ్ ।
వయం పుణ్యారణ్యే పరిణత శరచ్ఛంద్రకిరణా:
త్రియామా నేష్యామో హర చరణ చింతైక శరణా: ॥

కదా వారాణస్యా మమరతటినీరోధసి వసన్
వసాన: కౌపీనం శిరసి నిదధానో-ంజలి పుటమ్ ।
అయే! గౌరీనాథ! త్రిపురహర! శంభో! త్రినయన!
ప్రసీదేత్యాక్రోశన్నిమిపమివ నేష్యామి దివసాన్ ॥

స్నాత్వా గాంగై: పయోభి: శుచి కుసుమ ఫలైరర్చయిత్వా విభో! త్వాం
ధ్యేయే ధ్యానం నివేశ్య క్షితి ధర కుహర గ్రావ పర్యంక మూలే ।
ఆత్మారామ: ఫలాశీ గురు వచన రతస్వత్ప్రసాదాత్స్మరారే
దు:ఖం మోక్ష్యే కదా-హం సమ కర చరణే పుంసి సేవాసముత్థమ్ ॥

ఏకాకీ నిఃస్పృహః శాంతః పాణిపాత్రో దిగంబరః ।

కదా శంభో! భవిష్యామి కర్మ నిర్మూలన క్షమః ॥

పాణిం పాత్రయతాం నిసర్గ శుచినా భైక్షేణ సంతుప్యతాం

యత్ర క్వా-పి నిషేదతాం బహు తృణం విశ్వం ముహుః పశ్యతామ్ ।

అత్యాగే-పి తనోరఖండ పరమానందావబోధ స్పృశా

మధ్వా కో-పి శివ ప్రసాద సులభః సంపత్స్యతే యోగినామ్ ॥

అవధూతచర్య

కౌపీనం శత ఖండ జర్జరతరం కంఠా పునస్తాదృశీ
నైశ్చింత్యం నిరపేక్ష బైక్ష్యమశనం నిద్రా శ్మశానే వనే ।
స్వాతంత్ర్యేణ నిరంకుశం విహరణం స్వాంతం ప్రశాంతం సదా
స్థైర్యం యోగ మహూత్సవే-పి చ యది త్రైలోక్య రాజ్యేన కిమ్ ॥

బ్రహ్మాండమండలీ మాత్రం కిం లోభాయ మనస్వినః ।
శఫరీ స్ఫురితేనాభిః క్షుద్ధో న ఖలు జాయతే ॥

మాతర్లక్ష్మీ! భజస్వ కంచిదపరం మత్కాంక్షిణీ మా స్మ భూ
ర్భోగేషు స్పృహయాళవస్తవ వశే కా నిఃస్పృహాణామసి ।
సద్యః స్యూత పలాశ పత్ర పుటికా పాత్రైః పవిత్రీ కృతై
ర్భిక్షా వస్తుభిరేవ సంప్రతి వయం వృత్తిం సమీహామహే ॥

మహా శయ్యా పృథ్వీ విపులముపధానం భుజ లతా
వితానం చాకాశం వ్యజనమనుకూలో-యమనిలః ।
స్ఫురద్దీప శ్చంద్రో విరతి వనితా సంగ ముదితః
సుఖీ శాంతః శేతే మునిరతను భూతిర్నృప ఇవ ॥

బిక్షాశీ జన మధ్య సంగ రహిత: స్వాయత్త చేష్ట: సదా
హానా దాన విరక్త మార్గ నిరత: కశ్చిత్తపస్వీ స్థిత: |
రథ్యాకీర్ణ విశీర్ణ జీర్ణ వసన: సంప్రాప్త కంఠాసనో
నిర్మానో నిరహంకృతి: శమ సుఖాభోగైక బద్ధ స్పృహ: ||

చండాల: కిమయం ద్విజాతిరథవా శూద్రో-థ కిం తాపస:
కిం వా తత్త్వ వివేక పేశల మతిర్యోగీశ్వర: కో-పి కిమ్ |
ఇత్యుత్పన్న వికల్ప జల్ప ముఖరై రాభాష్యమాణా జనై
ర్న క్రుద్ధా: పథి నైవ తుష్ట మనసో యాంతి స్వయం యోగిన: ||

హింసా శూన్యమయత్న లభ్యమశనం ధాత్రా మరుత్కల్పితం
వ్యాళానం పశవస్తుణాంకుర భుజస్తుష్టా: స్థలీ శాయిన: |
సంసారార్ణవ లంఘన క్షమ ధియాం వృత్తి: కృతా సా నృణాం
తా మన్వేషయతాం ప్రయాంతి సతతం సర్వే సమాప్తిం గుణా: ||

గంగాతీరే హిమగిరిశిలా బద్ధపద్మాసనస్య
బ్రహ్మ ధ్యానాభ్యసన విధినా యోగనిద్రాం గతస్య |
కిం తైర్భావ్యం మమ సుదివసై ర్యత్ర తే నిర్విశంకా:
కండూయంతే జరఠ హరిణా: స్వాంగమంగే మదీయే ||

పాణి: పాత్రం పవిత్రం భ్రమణ పరిగతం భైక్ష్యమక్షయ్యమన్నం
విస్తీర్ణం వస్త్రమాశా దశకమచపలం తల్పమస్వల్పముర్వీమ్ ।
యేషాం ని:సంగతాంగీ కరణ పరిణత స్వాంతసంతోషిణ స్తే
ధన్యా: సంన్యస్త దైన్య వ్యతికర నికరా: కర్మ నిర్మూలయంతి ॥

మాత ర్మేదిని! తాత మారుతి! సఖే తేజ:! సుబంధో జల!
భ్రాత ర్వోమ! నిబద్ధ ఏష భవతామంత్య: ప్రణామాంజలి: ।
యుష్మత్సంగ వశోపజాత సుకృత స్ఫార స్ఫురన్నిర్మల
జ్ఞానాపాస్త సమస్త మోహ మహిమా లీయే పర బ్రహ్మణి ॥

Keywords: bhartuhari vairAgya Satakamu, vairAgya Satakamu,
vairAgya Satakam, bhatrihari vairAgya Satakam, telugu IO
vairAgya satakamulu, bhartRhari vairaaqya Satakamu, bhartRhari
vairaaqya Satakam, telugu IO Satakamulu